

УДК 373.5.016:62/64

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2020.8.239455>

ORCID 0000-0002-5446-7015

ORCID0000-0002-8353-9153

НАУКОВІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Олена Рутковська,

аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Андрій Цина,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

У статті розглянуто організацію позаурочної роботи учнів із трудового навчання з метою обґрунтування її структурних компонентів, із яких складається цілісна система організації роботи цього виду. Аналізовано основні структурні компоненти методики організації позаурочної роботи з трудового навчання: мета, завдання, функції, зміст, форми, методи і засоби реалізації. Доведено, що мета позаурочної діяльності з трудового навчання є вихідним компонентом методики її організації, яким визначається, які знання, уміння і навички, особистісні якості (риси характеру), розумові, чуттєві й рухові якості необхідно формувати в учнів; загальні і специфічні завдання, які є засобами досягнення мети. Змістову складову позаурочної роботи учнів із трудового навчання визначено за Типовою освітньою програмою, навчальним планом школи та навчальними програмами трудового навчання, предметних і міжпредметних гуртків, факультативів, трудових та творчих об'єднань школярів. Організаційні особливості структури позаурочної роботи з трудового навчання зумовлено кількістю школярів (масові, групові, індивідуальні форми), охоплених нею, та часом її проведення (регулярні та періодичні заняття). До методів організації позаурочної роботи з трудового навчання віднесено методи виховання, стимулювання пізнавальної активності та самостійності учнів. Засобами організації позаурочної роботи учнів із трудового навчання визначено: дидактичні (плакати, технологічна документація, презентації, зразки, моделі, макети об'єктів і процесів, які підлягають вивченню), технічні, засоби матеріально-технічного забезпечення праці (тренажери, засоби ІКТ, мультимедіа, телебачення); засоби матеріально-технічного забезпечення праці учнів (інструменти, пристосування, прилади, технологічне та допоміжне обладнання, матеріали для виконання лабораторних та практичних робіт у позаурочний час).

Ключові слова: *учні, трудове навчання, методика, організація, позаурочна робота, структурні компоненти.*

Постановка проблеми. Оновлення законодавчої бази й освітніх стандартів сучасної середньої освіти потребує відповідних змін у системі організації предметного навчання, зокрема й трудового навчання. Розробка засад організації трудового навчання учнів 5-9-х класів в умовах Нової української школи обумовлює необхідність формування творчої, усебічно розвиненої особистості учня під час урочної та позаурочної діяльності. Це актуалізує необхідність оновлення підходів до шкільної освіти, розширення можливостей реалізації завдань трудового навчання учнів у позаурочний час.

Основні засади оновлення концептуальних основ організації позаурочної діяльності учнів задекларовані в Законі України «Про освіту» (2017 р.), Концепції «Нової української школи» (2016 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років», Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.), Типовій освітній програмі для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (2021 р.), листі МОН України від 27.07.2012

№ 1/9-530 «Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи».

Позаурочна робота учнів із трудового навчання є важливим засобом трудового навчання школярів, спрямована на їхній розвиток як суб'єктів навчально-трудової діяльності в позаурочний час. Позаурочна робота є формою організації учнів для виконання ними після уроків обов'язкових, пов'язаних зі змістом шкільних предметів, індивідуальних або групових навчальних завдань. Ця робота збігається в часі з навчальними заняттями, а її результати оцінюються вчителем.

Аналіз досліджень і публікацій. Як зазначають науковці І. Андрощук, В. Вербицький, О. Коберник, В. Сидоренко, В. Сухомлинський, Д. Тхоржевський, Л. Чистякова та ін., позаурочна робота учнів із трудового навчання є важливим засобом трудового навчання школярів.

Аналізуючи предмет позаурочної діяльності учнів, дослідники С. Гончаренко, Н. Мойсеюк, І. Малафіїк виділяють у ньому мету, завдання, форми організації, суб'єктів (учні, педагоги, батьки та ін.), зміст навчання (навчальні плани, програми) методи, засоби та матеріально-технічне забезпечення. Водночас вивчення поглядів науковців на найбільш ефективні форми організації навчального процесу вказує на відсутність обґрунтування питань щодо сутності, змісту і структури позаурочної діяльності учнів із трудового навчання. Це пояснюється тим, що в навчальних планах шкіл урочній формі навчання належить надмірно перебільшена питома вага. Закріплена низкою постанов першої половини 30-х років минулого століття, урочна форма утвердилася на противагу бригадно-лабораторному методу, який безпідставно було вилучено, що з часом перетворилося на серйозне стримування розвитку середньої школи. Кардинальні заходи в цьому напрямі ще не знайдені й не реалізовані. Єдиним виходом із цього становища, на думку сучасних дидактів трудового навчання С. Дятленка, О. Медвідь А. Терещука та ін., є скорочення пояснювально-ілюстративної складової в методиці трудового навчання, визначення оптимальних меж раціональної організації самостійної позаурочної практичної діяльності школярів, наділеної великим потенціалом щодо формування соціально активних і творчих громадян, розвитку їхніх нахилів та здібностей.

Аналіз сучасного стану організації позаурочної діяльності дітей вказує на необхідність модернізації завдань, змісту та форм організації позаурочної роботи учнів із трудового навчання в школі.

Метою статті є обґрунтування структурних компонентів методики організації позаурочної роботи учнів із трудового навчання, з яких складається цілісна система організації роботи цього виду.

Виклад основного матеріалу. Поняття «структура» визначає способи зв'язку елементів цілого (Бусел, 2005), впорядкованість внутрішніх та зовнішніх зв'язків, які надають об'єктові стабільності (Семенова, 2006) підпорядковуються діалектиці відношень між цілим та частинами (Яременко, & Сліпушко, 2001). Структура методики організації позаурочної роботи з трудового навчання визначається стійкими внутрішніми зв'язками між її частинами – структурними компонентами, які надають якісних впливів на ефективність функціонування позаурочної роботи.

У структурі позаурочної діяльності І. Андрощуком (Андрощук, 2019, с. 146) виділені такі компоненти:

- цільовий: мета і завдання позаурочної діяльності;
- Організаційний: заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО);
- суб'єктний: учні, педагогічні працівники, батьки або особи, які їх замінюють, інші фахівці, залучені до освітнього процесу;
- змістовий: освітні програми, навчальні плани;
- процесуальний: форми організації, методи, засоби та матеріально-технічне забезпечення позаурочної діяльності.

До основних структурних компонентів методики організації позаурочної роботи з трудового навчання ми відносимо її мету, завдання, функції, зміст, форми, методи і засоби її реалізації (рис. 1).

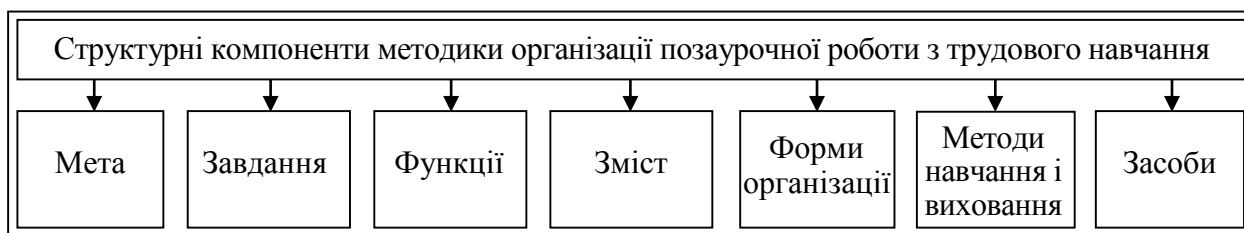

Рис. 1. Схема структурних компонентів методики

Визначальним компонентом структури позаурочної роботи з трудового навчання є її *мета*, яка має бути усвідомленою педагогічними працівниками та прийнятою іншими суб'єктами взаємодії. Прагнення суб'єктів освітнього процесу виявляються в їхніх освітніх цілях – ідеальних мисленневих передбаченнях кінцевих результатів (Мойсеюк, 2007).

Мета позаурочної діяльності з трудового навчання є тим компонентом методики її організації, яким визначено – які знання, уміння і навички, особистісні якості (риси характеру), розумові, чуттєві і рухові якості необхідно формувати в учнів. Метою визначається майбутній конкретний кінцевий результат діяльності та засоби його досягнення, упорядкування послідовності дій людини для досягнення поставленої мети. В структурі мети І. Андрощуком виділено ціль, якою окреслюється кінцевий результат людської діяльності, шлях руху в напрямі його досягнення та способи діяльності, що сприяють досягненню запланованого результату у чіткі часові межі (Андрощук, 2019, с. 147).

Метою позаурочної роботи з трудового навчання в школі ми визначаємо додаткове навчання, виховання і розвиток учнів у позаурочний час для поглиблення, розширення предметних знань і вмій школярів засобами самостійної роботи під керівництвом учителів і батьків учнів.

Певні кроки, що наближають до досягнення мети у вигляді проміжних результатів, визначають як *завдання*, що є засобами досягнення мети. Завдання позаурочної діяльності, як підкреслює І. Андрощук, завжди впливають із мети і є засобом її реалізації (Андрощук, 2019, с. 149).

Відповідно вимог Закону України «Про освіту» (2020), Закону України «Про позашкільну освіту» (2021), проекту Концепції розвитку позашкільної освіти (2020), Стратегії розвитку позашкільної освіти (2020), Державного стандарту базової середньої освіти (2020), Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (2021) нами виділені *загальні* (спільні для всіх видів позаурочної роботи) та *спеціальні* (характерні для позаурочної роботи з трудового навчання) *завдання*.

До загальних завдань позаурочної роботи віднесено такі:

- організація наскрізного освітнього процесу, спрямованого на всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності;
- формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності;
- формування в учнів відповідального й свідомого ставлення до своєї освіченості;
- задоволення потреб у творчій самореалізації обдарованої учнівської молоді;
- задоволення потреб у самоосвітній діяльності з розширення і поглиблення предметних знань і вмій;
- організація мережевої форми здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією згідно індивідуального навчального плану, складеного педагогами у взаємодії з учнем та його батьками;
- організація дозвіллевої діяльності школярів у вільний від уроків час.

До специфічних завдань позаурочної роботи з трудового навчання, на нашу думку, належать:

- удосконалення предметних компетентностей з трудового навчання, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності;
- унормування загальних обсягів навчального навантаження з трудового навчання;
- формування вміння визначати власну потребу в трудовому навчанні, шукати і застосовувати потрібну інформацію для реалізації навчальних проєктів;
- долучення школярів до організації трудового навчання (власного і групового), зокрема, через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками;
- готовність учнів визначати цілі трудового навчання і способи їх досягнення;
- розвиток допитливості та наполегливості, самостійності, здатності долати труднощі та реагувати на зміни;
- виховання усвідомлення потреби в постійному самовдосконаленні, прагнення пізнавати нове, підвищення рівня власних знань.

Однією з провідних проблем сучасної методики трудового навчання є узгодженість взаємозв'язку урочної і позаурочної форм його організації. Порівнюючи урочну і позаурочну роботу учнів із трудового навчання, визначимо їхні спільні та відмінні риси. До спільних завдань цих видів навчальної діяльності можна віднести створення необхідних умов для особистісного розвитку школярів, формування пізнавальної активності та високого ступеня самостійності у трудовому навчанні, здобуття нових знань, умінь власною працею. Свобода вибору тематики навчальних проєктів на уроці і вільне визначення темпу, часу, складності виконання завдань із розширення та поглиблення набутих знань у позаурочний час робить трудове навчання школярів усвідомленим, більш результативним і продуктивним.

Розширюючи зміст урочних занять, на яких неможливо повною мірою задовольнити індивідуальні освітні запити всіх учнів, позаурочна діяльність школярів сприяє активізації та задоволенню потреб школярів у пошуці необхідних саме їм знань. Як невід'ємна складова навчально-виховного процесу в школі, позаурочна робота здійснюється за тими самими навчальними програмами, що й урочні заняття. Обидві форми організації трудового навчання спрямовуються та організуються вчителем, виводячи на перший план ініціативу, творчість школярів.

На відміну від уроків трудового навчання, в організації позаурочної роботи учнів беруть участь, окрім колективу вчителів школи, і батьки школярів. Зміст і організація позаурочної роботи ґрунтуються здебільшого на добровільних починаннях, з урахуванням пізнавальних інтересів кожного конкретного учня, формуючи здатність до самоосвіти, самовиховання і саморозвитку. Для позаурочної роботи з трудового навчання як цілісного освітнього процесу характерною є *багатофункціональність*. Спільними із реалізованими урочними формами організації трудового навчання є компетентісна, навчальна, розвивальна, виховна функції та функція індивідуалізації й диференціації навчання.

Формування в учнів ключових і предметних компетентностей у сучасному змісті трудового навчання здійснюється за чотирма наскрізними змістовими лініями («Екологічна безпека і сталий розвиток», «Здоров'я і безпека», «Громадянська відповідальність» та «Підприємливість і фінансова грамотність»), спрямованими на наближення змісту трудового навчання до життя та розвиток у дітей здатності застосовувати набуті трудові знання і вміння у реальних життєвих ситуаціях (Дятленко, Лещук, & Медвідь, 2017).

Виконання школярами після уроків обов'язкових, пов'язаних із вивченням навчального предмету індивідуальних або групових завдань під опосередкованим керівництвом та з контролем отриманих результатів вчителем презентує навчальну функцію позаурочної роботи, яка проявляється, за В. Вербицьким, у проведенні досліджень, спостережень із використанням навчальної та науково-популярної літератури та здійснюється з урахуванням пізнавальних можливостей учнів (Вербицький, 2018).

Розвивальна функція розкриває широкі можливості для розвитку творчої активності школярів, формування їхньої індивідуальності шляхом виявлення нахилів, розумових (психічні процеси: пам'ять, мислення), чуттєвих (зорових, смакових, тактильних, слухових та нюхових) та рухово-координаційних здібностей.

Виховна функція спрямована на моральне, громадянське, фізичне, трудове, фізичне виховання, формування у школярів прагнення до самостійного оволодіння знаннями в позаурочний час, пізнавального інтересу до трудового навчання в школі

Реалізація функцій диференціації та індивідуалізації трудового навчання за єдиною для всіх учнів навчальною програмою сприяє формуванню позитивного ставлення школярів до цього навчального предмету шляхом організації невимушеного навчання у вільний час, даючи можливість донести до школярів знання в доступній формі, за індивідуальними витратами часу на виконання позаурочних навчальних завдань.

Змістова складова позаурочної роботи учнів із трудового навчання визначається Типовою освітньою програмою, навчальним планом школи та навчальними програмами трудового навчання, предметних та міжпредметних гуртків, факультативів, трудових та творчих об'єднань школярів.

Освітня програма ЗЗСО складається з комплексу освітніх компонентів, спланованих та спрямованих на досягнення здобувачами освіти результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Організація освітнього процесу закладу освіти регламентується робочим навчальним планом, яким деталізується складники базового навчального плану Державного стандарту освіти та Типової освітньої програми.

Термін «навчальний план» окреслює мету навчання, переліки обов'язкових та вибіркових навчальних предметів, механізм реалізації міжпредметних зв'язків, особливості контролю знань, умінь і навичок учнів, основні засоби та очікувані результати навчання. На підставі Типової освітньої програми та навчального плану ЗЗСО складають навчальні програми, якими визначається зміст, вимоги, обсяг опанування певного навчального предмету згідно вимог державних освітніх стандартів.

Навчальною програмою, за С. Гончаренком (Гончаренко, 2011), визначається зміст та обсяг знань, умінь і навичок для опанування з навчального предмету, характеризується навчальний матеріал розділів та тем за роками їх вивчення. До основних принципів побудови навчальних програм науковцем віднесені відповідність змісту навчання сучасним досягненням науки і техніки, соціальна спрямованість цілей виховання і розвитку творчих здібностей школярів, наступність та взаємозв'язок змісту навчального матеріалу. У позаурочній роботі з учнями вчителі трудового навчання послуговуються типовою навчальною програмою (Дятленко, Лещук, & Медвідь, 2017), а також програмами позаурочних групових, індивідуальних та масових форм організації трудового навчання.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2003 року № 674 визначає, що навчальні програми для гуртків, груп та інших творчих об'єднань за напрямками позашкільної освіти мають: ґрунтуватись на державних стандартах загальної середньої освіти; забезпечувати науковість змісту, доступність та індивідуальний підхід до навчання вихованців (учнів, слухачів) засобами позашкільної освіти; відповідати принципам наступності навчального матеріалу програмам для загальноосвітніх навчальних закладів.

Листом № 14.1/10-1685 Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 р. регламентовано, що навчальні програми для гуртків, груп та інших творчих об'єднань за напрямками позашкільної освіти повинні відповідати таким вимогам: прикладна спрямованість навчального матеріалу; наявність теоретичного матеріалу; конкретність і доцільність уведення наукових понять, загальноприйнятої термінології та символіки, розкриття наукових положень з урахуванням досягнень сучасної науки; відповідність навчального матеріалу віковим особливостям вихованців (учнів, слухачів) та їх підготовки; відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження вихованців (учнів, слухачів) і кількості навчальних годин; спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних і творчих здібностей вихованців (учнів, слухачів);

використання комп'ютерної техніки, інших засобів навчання, типового обладнання, ілюстрованого матеріалу тощо; використання навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів з основних і суміжних предметів; використання міжпредметних зв'язків.

Зміст навчальних програм трудового навчання з організації урочної та позаурочної роботи враховує наступність формування трудових знань і вмінь учнів 5-9-х класів та міжпредметні зв'язки з іншими шкільними предметами, які опановуються учнями у цей навчальний період.

Організаційна складова структури позаурочної роботи з трудового навчання визначається кількістю школярів (форми – масові, групові, індивідуальні), охоплених нею та часом її проведення (форми – регулярні та періодичні).

До найпоширеніших епізодичних масових форм організації позаурочної роботи з трудового навчання можна віднести олімпіади з трудового навчання, конкурси, виставки творчих учнівських робіт, тематичні вечори, тижні трудового навчання в школі, майстер-класи, спрямовані на формування в учнів зацікавленості технологічною освітньою галуззю.

До групових форм організації позаурочної роботи належать предметні та міжпредметні гуртки, факультативи, предмети за вибором, тематичні екскурсії, які проводять регулярно за сталим розкладом та дозволяють поглибити та розширити знання і вміння учнів, набуті під час уроків трудового навчання, повніше задовольняти індивідуальні інтереси, здібності та нахили школярів у предметно-перетворювальній діяльності.

Індивідуальні форми організації позаурочної роботи з трудового навчання включають проведення вчителем або учнями додаткових занять зі школярами, які потребують покращення рівнів сформованості трудових знань і вмінь, отриманих на уроці. Це можуть бути регулярні або епізодичні заняття з недостатньо встигаючими учнями, які хочуть покращити успішність з предмету, а також із обдарованими школярами, якими виконуються індивідуальні проекти для участі в олімпіадах, конкурсах, виставках.

Серед *методів організації позаурочної роботи з трудового навчання* нами виділені методи навчання, виховання та стимулювання пізнавальної активності й самостійності учнів. Методи організації позаурочного трудового навчання і виховання можна розрізнити за такими ознаками: за метою навчання, джерелом знань та вмінь та рівнем пізнавальної самостійності учнів.

За метою навчання традиційно можуть бути виділені групи методів формування нових знань і вмінь, їх закріплення, застосування на практиці, перевірки сформованості набутих знань і вмінь із трудового навчання. До складу цих груп методів можуть входити окремі методи трудового навчання, виділені за джерелом набуття знань та вмінь: словесні (пояснення, бесіда, розповідь, робота з текстовими матеріалами), наочні (демонстрація об'єктів та процесів), практичні (навчальні вправи, трудові завдання з виготовлення корисних об'єктів та виконання суспільно значущих процесів). Кожен із цих методів складається із прийомів викладання вчителя та прийомів засвоєння навчального матеріалу учнем. Наприклад, метод демонстрації об'єктів і процесів складається з прийомів їхнього показу вчителем та спостереження учнів. Крім того, методи навчання можуть різнитися за змістом виконуваних учнями навчальних завдань. Так, практичні методи навчання можуть включати виконання учнями завдань із виготовлення деталей виробів, конструкторських, технологічних, організаційних завдань із проектування і моделювання об'єктів та процесів.

Виховного впливу методам трудового навчання надає їхня класифікація за рівнем пізнавальної самостійності та активності школярів. Так, формувати в учнів трудові знання можна трьома поступово ускладнюваними методами:

– метод наочно-образного сприйняття учнями об'єктів та процесів передбачає поєднання їхнього словесного опису з демонстраціями призначення, будови і принципу дії цих об'єктів і процесів;

– метод формування уявлень передбачає отримання або висловлювання учнями словесної інформації про об'єкти і процеси, які раніше були вже сприйняті методом наочно-образного сприйняття;

– метод формування понять включає виявлення у об'єктах і процесах суттєвих, повторюваних сторін, ознак, яким характеризується певний клас, вид об'єктів і процесів, які підлягають вивченню.

Виховання в учнів пізнавальної самостійності й активності забезпечується такими методами формування трудових умінь:

– метод наслідувального виконання трудових дій: учні послідовно повторюють трудові дії, які демонструються вчителем;

– метод однозначного виконання трудових прийомів та операцій: школярі самостійно відтворюють трудові прийоми та операції після їхньої демонстрації вчителем у цілому, тримаючи в пам'яті правильну послідовність виконання трудових дій та рухів;

– метод вибіркового виконання: школярі самостійно обирають трудові операції та прийоми для виконання трудових завдань із тих, які раніше ними були засвоєні;

– метод творчого виконання: учні здійснюють комбінування по-новому раніше вивчених трудових прийомів та операцій, застосовуючи їх у нових умовах трудової діяльності або пропонують нові способи їхнього виконання.

До засобів організації позаурочної роботи учнів із трудового навчання відносимо: дидактичні засоби навчання, спрямовані на активізацію самостійної пізнавальної діяльності школярів (плакати, технологічна документація, презентації, зразки, моделі, макети об'єктів і процесів, які підлягають вивченню), що сприяють формуванню в учнів уявлень про кінцевий результат навчально-трудої діяльності; технічні засоби трудового навчання (тренажери, засоби ІКТ, мультимедіа, телебачення); засоби матеріально-технічного забезпечення праці учнів (інструменти, пристосування, прилади, технологічне та допоміжне обладнання, матеріали для виконання лабораторних та практичних робіт у позаурочний час).

Висновки. Організація позаурочної роботи учнів із трудового навчання визначається обґрунтуванням її структурних компонентів, з яких складається цілісна система організації роботи цього виду. Схарактеризовані основні структурні компоненти методики організації позаурочної роботи з трудового навчання: її мета, завдання, функції, зміст, форми, методи і засоби її реалізації. Мета позаурочної діяльності з трудового навчання є вихідним компонентом методики її організації, яким обґрунтовано, які знання, уміння й навички, особистісні якості (риси характеру), розумові, чуттєві та рухові якості необхідно формувати в учнів. Загальні і специфічні завдання, функції, зміст, форми, методи і засоби її реалізації є засобами досягнення мети. Розглянуті структурні компоненти позаурочної роботи учнів із трудового навчання потребують подальшого вивчення особливостей діагностування компетентностей і пізнавальної самостійності учнів у процесі її організації.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрощук, І. П. (2019). *Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів*. (Дис. д-ра пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця.
- Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000* (5-те вид., Т. VIII). Київ ; Ірпінь: Перун.
- Вербицький, В. В. (2018). *Позаурочна та позакласна освітня (неформальна) діяльність в умовах розвитку стратегії виховання в Україні*. Взято з <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/PPOD.pdf>.

- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне: Волинські обереги.
- Дятленко, С. М., Лещук, В. М. & Медвідь, О. Ю. (2017). *Трудове навчання. 5-9 класи : Практичний посібник вчителів*. Харків: Ранок.
- Мойсеюк, Н. Є. (2007). *Педагогіка: Навч. посіб.* К: Саммит-Книга.
- Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН. № 235. (2021). Взято з http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/80696/
- Семенова, А. В. (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра.
- Яременко, В. В., & Сліпушко, О. М. (2001). *Новий тлумачний словник української мови* Т. 2. Київ: Аконті.

REFERENCES

- Androshchuk, I. P. (2019). *Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia ta tekhnolohii do orhanizatsii pozaurochnoi khudozhno-tekhnichnoi diialnosti uchniv [Theoretical and methodological principles of professional training of future teachers of labor education and technology for the organization of extracurricular artistic and technical activities of students]*. (PhD diss.). Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, Vinnytsia [in Ukrainian].
- Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250000]*. (5th ed, vol. VIII). Kyiv ; Irpin: Perun [in Ukrainian].
- Diatlenko, S. M., Leshchuk, V. M., & Medvid, O. Yu. (2017). *Trudove navchannia. 5-9 klasy: Praktychnyi posibnyk vchyteliv [Work training. Grades 5-9: A Practical Guide for Teachers]*. Kharkiv: Ranok [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy [in Ukrainian].
- Moiseiuk, N. Ye. (2007). *Pedahohika [Pedagogy]*. Kyiv: Sammyt-Knyha [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia typovoi osvithoi prohramy dlia 5-9 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity: Nakaz MON [On approval of a standard educational program for 5-9 grades of general secondary education: Order of the Ministry of Education and Science]. № 235. (2021). Retrieved from http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/80696/ [in Ukrainian].
- Semenova, A. V. (2006). *Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy]*. Odesa: Palmira [in Ukrainian].
- Verbytskyi, V. V. (2018). *Pozaurachna ta pozaklasna osvithnia (neformalna) diialnist v umovakh rozvytku stratehii vykhovannia v Ukraini [Extracurricular and extracurricular educational (informal) activities in the development of education strategy in Ukraine]*. Retrieved from <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/PPOD.pdf> [in Ukrainian].
- Yaremenko, V. V., & Slipushko, O. M. (2001). *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [New explanatory dictionary of the Ukrainian language]* (Vol. 2). Kyiv: Akontі [in Ukrainian].

SCIENTIFIC BASES OF STRUCTURAL COMPONENTS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN LABOR EDUCATION ORGANIZATION METHODOLOGY DETERMINATION

Olena Rutkovska,

postgraduate student of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University;

Andrii Tsyna,

doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Technological Education of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University.

The article considers the organization of pupils' extracurricular activities in labor education to substantiate its structural components, which make up a holistic system of extracurricular work organization. The main structural components of extracurricular activities in labor education organization methodology are analyzed. They are the following: aim, objectives, functions, content, forms, methods, and means of implementation.

It is proved that the aim of extracurricular activities in labor education is the initial component of its organization methodology, which determines pupils' knowledge, skills, personal qualities (character traits), and mental, sensory, and motor qualities. General and specific objectives are the means of achieving the goal. The content component of pupils' extracurricular activities in labor education is determined by the Standard educational program, school curriculum and curricula of labor education, subject, and interdisciplinary groups, electives, labor and creative associations of pupils. Organizational features of extracurricular activities in labor education structure are due to the number of pupils (mass, group, individual forms), and the time of its implementation (regular and periodic classes). To the organization methods of extracurricular activities labor education, we have selected the following teaching methods: upbringing and stimulation of pupils' cognitive activity and independence. Organization means of pupils' extracurricular activities in labor education are defined. They are the following: didactic (posters, technical documentation, presentations, samples, models, models of objects and processes to be studied), technical, means of material and technical support of work (simulators, ICT means, multimedia, television); means of material and technical support of pupils' work (tools, devices, technological and auxiliary equipment, materials for laboratory and practical work in extracurricular activities).

Keywords: *pupils, labor education, methodology, organization, extracurricular activity, structural components.*

Надійшла до редакції 7.08. 2020 р.